

510.9

18

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”

ДАНКІВ АНДРІЙ БОГДАНОВИЧ

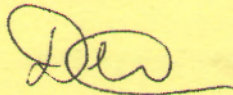
УДК 376.3:796.035:796.853.27

**Корекція психофізичного стану дітей з порушенням зору засобами
народних і спортивних танців**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Івано-Франківськ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: кандидат медичних наук, доцент
Попель Сергій Любомирович,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту.

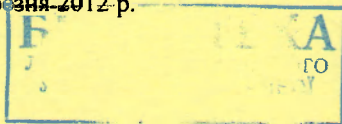
Офіційні опоненти: доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор
Єдинак Геннадій Анатолійович
Львівський державний університет фізичної культури,
професор кафедри теорії і методики фізичної культури і спорту.

кандидат педагогічних наук, доцент
Цюпак Тетяна Євгенівна
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
доцент кафедри фізичної реабілітації.

Захист відбудеться 19 квітня 2012 р. о 10⁰⁰ год на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.051.10 у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” за адресою: 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” за адресою: 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79.

Автореферат розіслано 17 березня 2012 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

З. М. Остап'як

З.М. Остап'як

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Необхідність створення оптимальних умов для життєдіяльності та успішного навчання неповносправних дітей, їх соціальної інтеграції у соціум належить до одного з першочергових завдань суспільства і держави (Г. Коробейніков, 1993; Б. Мицкан і співавт., 2003; Г. Єдинак, 2010). Це передбачено цільовими комплексними програмами “Діти України” (2002) і “Фізичне виховання – здоров’я нації” (2004). Їх успішна реалізація вимагає науково-методичного та інформаційного забезпечення спортивно-оздоровчої та реабілітаційної діяльності осіб із обмеженими можливостями (Н. Огієнко, 2004; І. Випасняк, 2008; Т. Цюпак, 2011; І. Білоус, 2011).

Важливу роль у вирішенні проблем корекції, реабілітації та соціальної інтеграції дітей з обмеженими можливостями відіграють засоби адаптивної фізичної культури (Б. Шиян, 2004; О. Панченко, 2007; Л. Марченко, 2011; О. Pilewska, 2002), які дозволяють підтримувати належний рівень фізичної підготовленості і соматичного здоров’я дітей, які навчаються у спеціальних школах, забезпечити їх соціальну адаптацію, а також підготувати до майбутньої професійної діяльності (О. Василенко, 2008; С. Шанкіна, 2011; Е. Marek, 2004).

В ряду неповносправних дітей особливе місце займають слабозрячі і сліпі діти. Ця вада вкрай негативно позначається на фізичному розвитку дитини, стані її фізіологічних систем і психіці (Ю. Картава, 2004; О. Кас’янова і співавт., 2004; В. Дичко, 2008). У дітей з вадами зору спостерігається ретардація фізичного розвитку (Л. Ростамишвили, 2011) та рухових здібностей (И. Воронцов, 1998; Л. Букова і співавт., 2004; Ю. Цюпак і співавт., 2005), зниження функціональних резервів фізіологічних систем організму (Ю. Ляной, 2010; О. Андрощук і співавт., 2011) та соціальна дезадаптація (Є. Синьова, 2002; Н. Анисимова, 2011; В. Madic, 2000).

У зв’язку з цим важливого значення набуває впровадження у спеціальній школі для дітей з вадами зору іновативних адаптивних засобів і методів фізичного виховання, які б забезпечили оптимальний ріст і розвиток організму та диференціацію його фізіологічних систем (А. Вільчовська, 2005; Н. Блошкіна, 2011; Л. Марченко, 2011).

Аналіз науково-методичної і спеціальної літератури та ознайомлення з практикою роботи спеціальних шкіл для сліпих засвідчує, що зміст програм з адаптивного фізичного виховання (АФВ) школярів з порушенням зору (ПЗ) не зовсім відповідає вимогам сьогодення, не є дієвим щодо корекції їх психофізичного стану (Т. Ротерс, 2006; О. Панченко, 2007; Л. Боликова, 2011). Водночас є потреба в розширенні числа засобів адаптивного фізичного виховання для цієї категорії неповносправних дітей та їх глибокого наукового обґрунтування (Н. Кедрук, 2005; В. Джала, 2006; О. Новоселова, 2011).

Актуальність проблеми АФВ дітей з вадами зору та недостатня її наукова розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «**Корекція психофізичного стану дітей з порушенням зору засобами народних і спортивних танців**».

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилися відповідно Зведеного плану НДР Державного

комітету молодіжної політики, спорту і туризму України у сфері фізичної культури і спорту на 2001-2005 рр. в рамках теми 2.1.11 “Особливості фізичного розвитку і соматичного здоров'я дітей і підлітків Гуцульщини”, номер державної реєстрації 0101 У 004940, а також. в рамках теми 4.2.1 “Наукове обґрунтування програми фізичної реабілітації аномальних дітей з адаптивним синдромом” вище зазначеного плану на 2006-2010 рр номер державної реєстрації 0108U011226, які виконувалися у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”.

Особистий внесок автора: полягає у визначенні рівня соматичного здоров'я, в розробці та перевірці ефективності застосування народних і спортивних танців щодо корекції психо-фізичного стану дітей 7 років з порушенням зору.

Дослідження виконувалося з врахуванням основних напрямів Національної програми “Діти України” (2002) в галузі корекційної педагогіки, психології, теорії та методики фізичного виховання.

Мета дослідження – розробити програму адаптивного фізичного виховання дітей 7 років з порушенням зору за допомогою танцювальних вправ та експериментально перевірити її ефективність.

Завдання дослідження:

1. Теоретично обґрунтувати доцільність використання танцювальних вправ для потреб адаптивного фізичного виховання дітей з порушенням зору.

2. Дослідити особливості психо-фізичного розвитку і соматичного здоров'я дітей з порушенням зору.

3. Охарактеризувати рівень розвитку рухових здібностей дітей молодшого шкільного віку з порушенням зору.

4. Визначити зміст, форми і методи адаптивного фізичного виховання дітей 7 років з використанням народних і спортивних танців.

5. Розробити навчально-методичний посібник для вчителів фізичної культури щодо використання народних і спортивних танців у фізичному вихованні дітей з порушенням зору.

Об'єкт дослідження – засоби адаптивного фізичного виховання.

Предмет дослідження – народні і спортивні танці як засіб адаптивного фізичного виховання дітей з порушенням зору.

Методи дослідження. На різних етапах наукового пошуку використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення медико-біологічної і спеціально-методичної літератури з проблеми фізичного виховання і розвитку школярів з ПЗ; конкретизація сутності і структури АФВ в корекційній педагогіці; визначення рівня психо-фізичного розвитку та фізичної підготовленості, педагогічний експеримент (констатуючий і формуючий), під час якого використовувалися спеціальні тестові вправи, статистичний аналіз результатів дослідження.

Дослідження здійснювалося на базі Долинської спеціальної школи-інтернату для сліпих дітей та охоплювало 35 дітей з порушенням зору віком 7 років.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження:

- вперше визначено зміст, форми і методи адаптивного фізичного виховання дітей 7 років з використанням народних і спортивних танців;

- вперше вивчено вплив занять народними і спортивними танцями на психофункціональний стан дітей 7 років з вадами зору;

- доповнені дані про вплив рухової діяльності на рівень соціальної адаптованості дітей з порушенням зору;

- розширено уявлення про можливість використання різних засобів і форм фізичного виховання для дітей з вадами зору, зокрема проведення спільних занять зі здоровими однолітками.

Практична значимість дослідження. На підставі отриманих результатів підготовлено навчально-методичний посібник “Фізична культура в спеціалізованій школі-інтернаті для дітей з вадами зору”.

Матеріали дослідження можуть використовуватись у практиці фізичного виховання спеціальних шкіл-інтернатів для сліпих дітей, центрах інвалідного спорту, в процесі підготовки майбутніх вчителів фізичної культури під час вивчення навчальних дисциплін “Основи фізичної реабілітації” та “Адаптивна фізична культура”.

Результати дослідження впроваджено у процес позаурочних корекційно-оздоровчих занять Долинської спеціальної школи-інтернату для дітей з ПЗ (довідка № 12 від 30 вересня 2005 р.), Івано-Франківського обласного центру інвалідного спорту (довідка № 114 від 23 серпня 2005 р.).

Особистий внесок здобувача полягає у виборі напрямку досліджуваної проблеми; постановці завдань і визначенні адекватних методів для їх вирішення, проведенні педагогічних тестувань і морфофункціональних досліджень, статистичній обробці, аналізі, описі та обговоренні отриманих результатів, формуванні висновків, в оформленні й написанні дисертаційної роботи.

У спільних публікаціях, виконаних у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” авторові належить проведення аналізу даних та інтерпретація отриманих результатів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на міжнародних (Львів, 2003-2010 рр., Рівне, 2004-2006 рр.), всеукраїнських (Дніпропетровськ, 2003-2006 рр., Запоріжжя 2003-2006 рр.) науково-практичних і звітних конференціях викладачів та аспірантів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (2003-2011), а також обговорювалися на засіданнях кафедри теорії і методики фізичної культури і спорту (2003-2011).

Публікації. Основні результати дослідження за темою дисертації висвітлені у 21 публікації автора, серед яких 12 статей у фахових виданнях України. Дві роботи додатково відображають отримані результати.

Обсяг і структура дисертації. Роботу викладено на 161 сторінці основного тексту. Дисертація складається із вступу, п’яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Робота містить 37 таблиць і 23 рисунків. У роботі використано 269 джерел наукової та спеціальної літератури.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт і предмет, мету, завдання та методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, особистий внесок здобувача, зазначено сферу апробації результатів дослідження і кількість публікацій, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі “Сучасні тенденції у фізичному вихованні неповносправних дітей” проаналізовано та узагальнено результати наукових праць і зарубіжних дослідників, в яких розкрито морфо-функціональні та психологічні особливості дітей з вадами розвитку, охарактеризовано систему фізичного виховання у спеціалізованих закладах для школярів з порушенням зору. На основі вивчення проблематики дослідження, викладеної в наукових публікаціях щодо сучасного стану психо-фізичного розвитку (В. Дичко, 2008; О. Новоселова, 2011), фізичної підготовленості та рівня соматичного здоров'я дітей з ПЗ (Д. Силантьєв, 2002; Ю. Цюпак, 2008;) показано, що існуючий процес фізичного виховання молодших школярів з ПЗ ще недостатньо вивчений і вдосконалений, а тому має базуватися на впровадженні нових засобів, форм і методів організації занять із фізичної культури (О. Василенко, 2011). Немає уявлення про основні принципи формування системи фізичного виховання дітей з ПЗ (Т. Цюпак, 2010; О. Андрощук і співавт., 2011). При цьому не враховується принцип корекційно-розвиваючої спрямованості роботи зі сліпими учнями як самостійного наукового напрямку та навчальної дисципліни (С.М. Паршук, 2011).

Вивчення наукової літератури (С. Шанкіна, 2011; С. Паршук, 2011) за темою дисертації дає підстави стверджувати, що на сьогодні відсутні науково обґрунтовані дані щодо можливого удосконалення психофізичного розвитку, фізичної підготовленості і соматичного здоров'я дітей з ПЗ засобами народних та спортивних танців.

У другому розділі “Матеріали та методи дослідження” наведені дані про методи теоретичного аналізу, педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, інструментальні методи дослідження, методи статистичної обробки одержаних результатів. Тестування фізичних якостей: м'язової сили, швидкісні та координаційні здібності, спритність і гнучкість проводили з врахуванням медичних показань і протипоказань до тестування дітей з ПЗ.

Дослідження проводилося протягом 2003 – 2011 рр. у школі-інтернаті для дітей з вадами зору (м. Долина, Івано-Франківська область).

На *першому етапі досліджень* (2003-2004 рр.) був проведений аналіз спеціальної літератури, визначені мета, завдання, об'єкт, предмет, гіпотеза та алгоритм дослідження, підібрані адекватні методи для досягнення мети і вирішення поставлених завдань.

На *другому етапі досліджень* (2005 р.) був проведений констатуючий експеримент, суть якого полягала у дослідженні психо-фізичного розвитку, фізичної підготовленості і працездатності, рухової активності та стану соматичного здоров'я дітей 7 років з порушенням і без порушення зору. Всього було обстежено 76 дітей.

На *третьому етапі досліджень* (2006–2007 рр.) був проведений аналіз даних констатувального експерименту, який дозволив сформулювати цільові настанови роботи й розробити програму позаурочних занять на основі використання народних і спортивних танців, а також підготувати навчально-методичний посібник.

На *четвертому етапі досліджень* (2008 р.) був проведений формувальний експеримент до якого було залучено 36 дітей (19 хлопчиків, 17 дівчаток), які навчалися в школі-інтернаті для дітей з патологією зору. Контрольну групу (КГ) склали – 40 дітей (20 хлопчиків, 20 дівчаток). Патологія дітей характеризувалася 2-3 ступенем зниження зору (вроджена і набута прогресуюча міопія) з величиною більше 6,25 діоптрій. Діти ЕГ в залежності від рівня фізичної підготовленості і соматичного здоров'я були поділені на три підгрупи.

Першу експериментальну підгрупу (ЕГ-1) склали діти з нижчим за середній рівень фізичної підготовленості і низьким рівнем соматичного здоров'я – 14 дітей (8 хлопчиків, 6 дівчаток).

До другої експериментальної підгрупи (ЕГ-2) були включені діти із середнім рівнем фізичної підготовленості і нижчим за середній рівнем соматичного здоров'я - 12 дітей (6 хлопчиків, 6 дівчаток).

Третю експериментальну підгрупу (ЕГ-3) склали діти, які за результатами тестування мали вищий за середній рівень фізичної підготовленості і середній рівень соматичного здоров'я – 10 дітей (5 хлопчиків, 5 дівчаток).

Реалізація експериментальної програми здійснювалася протягом навчального року.

На *п'ятому етапі* (2009–2011 рр.) здійснювався аналіз отриманих результатів, їх статистична обробка, оформлення дисертаційної роботи, впровадження результатів дослідження в практику.

Третій розділ **“Психо-фізичний розвиток і рухова активність дітей 7-ми років з порушеннями зору”** присвячений вивченню особливостей психо-фізичного розвитку, фізичної підготовленості і фізичної працездатності, рівня соматичного здоров'я в залежності від рухової активності дітей з ПЗ. Опитування дітей з ПЗ у віці 7 років, а також анкетування вчителів фізичної культури спеціалізованої школи-інтернату засвідчили наступне: а) діти з ПЗ оцінюють свою фізичну підготовленість як задовільну, у більшості випадків цієї думки дотримуються й вчителі фізичної культури; б) як правило, опитані діти з ПЗ вважають необхідними для свого фізичного удосконалення розвиток таких фізичних якостей, як силові і координаційні здібності та витривалість; в) діти з ПЗ виявили бажання займатися народними і спортивним танцями спільно із своїми здоровими однолітками; г) більшість вчителів фізичної культури підтримують твердження про необхідність пошуку інноваційних засобів, форм і методів адаптивного фізичного виховання.

Більшість показників фізичного розвитку 7-ми річних дітей з ПЗ (довжина тіла, кистьова динамометрія, обхват грудної клітки, ЖЄЛ) мають яскраво виражені статистично вірогідні відмінності від показників їхніх однолітків, які навчаються у загальноосвітніх школах. При цьому у хлопчиків і дівчаток 7-ми

років з ПЗ рівень фізичної працездатності нижчий відповідно на 8,92% і 24,8 % ($p < 0,05$), порівняно зі здоровими дітьми.

За даними нашого дослідження 23,5 % школярів з порушенням зором мали середній рівень соматичного здоров'я, 46,6% – нижче середнього і 40,0 % – низький рівень ($p < 0,05$).

Загалом, підтверджено, що між рівнем рухової активності, станом соматичного здоров'я і фізичною працездатністю існує тісний кореляційний взаємозв'язок $r = 0,89$ ($p < 001$). Серед дітей з порушенням зору з низьким рівнем рухової активності і соматичного здоров'я 87,0% із них мають недостатній рівень фізичної працездатності. У дітей з середнім рівнем СЗ таких 52,0%. Проте, серед дітей з високим рівнем рухової активності і соматичного здоров'я тільки 12,0% мають недостатній рівень фізичної працездатності.

Тестування фізичних якостей виявило, що рівень фізичної підготовленості хлопчиків і дівчаток з ПЗ відповідно на 27,62% і 32,45% нижчий, ніж аналогічні показники їхніх здорових однолітків. Статистично вірогідно ($p < 0,05$) відрізняються показники, які характеризують силові, координаційні та швидкісно-силові здібності. Дослідження фізичної підготовленості виявило, що низький рівень мали 5,70 % дітей з ПЗ, нижчий за середній – 48,40 %, середній – 27,70 % та вищий за середній – 18,2 %. Високого рівня фізичної підготовленості не виявлено. В здорових однолітків аналогічні рівні виявлені у 4,9 %, 27,2 %, 38,7 % та 23,4 % відповідно. Серед цієї категорії дітей виявлено 5,8 % з високим рівнем фізичної підготовленості.

Психологічний статус 87,96% дітей з вадами зору характеризується низьким рівнем виконання модифікованого багатофакторного тесту САН. коефіцієнтів продуктивності і точності та оперативної пам'яті при виконанні коректурної проби Анфімова. Водночас, для них характерним був низький рівень частоти аналізу одного знака і високий рівень тривожності при низькому рівні комунікабельності. Це відображає особливості впливу навчального навантаження на розумову працездатність дітей з ПЗ і вказує на ймовірність виникнення так званого “шкільного неврозу”.

Четвертий розділ “Ефективність експериментальної програми фізичного виховання дітей з порушенням зору” містить короткий зміст експериментальної програми (табл. 1), організаційно-педагогічні умови її реалізації (рис. 1), аналіз психофізичного розвитку, фізичної підготовленості та стану соматичного здоров'я 7-ми річних дітей з порушенням зору, з якими була реалізована корекційно-оздоровча програма, що базується на використанні народних і спортивних танців. Реалізація цієї програми дала змогу збільшити рівень рухової активності (РА) на 42,90 % у хлопчиків і на 46,3 % у дівчаток. При цьому, в добовому бюджеті часу РА зросла на 1,4 год, що на 20,1 % більше, ніж до початку експерименту.

Активізація рухового режиму в школі-інтернаті позитивно вплинула на рівень фізичної і розумової працездатності дітей з ПЗ: відповідно вони збільшилися в середньому на 12,41 % і 14,74 % ($p < 0,05$).

Експериментальна програма виявилася ефективною стосовно впливу на рівень фізичної підготовленості. Так, за показниками бігу на 30м, балансуванг-

стоячи на одній нозі (тест “Фламінго”), нахилів тулуба вперед з положення сидячи 7-ми річні діти ЕГ покращили свої результати, порівняно з КГ

Таблиця 1

Зміст корекційно - оздоровчої програми для дітей 7-ми років з порушенням зору на основі народних та спортивних танців

№ з/п	Формування знань, розвиток рухових навичок і фізичних здібностей	Зміст навчального матеріалу	Методичні рекомендації
1	2	3	4
1	Теоретична підготовка	Вплив народних танців на організм дітей. Правила безпеки під час виконання танцювальних вправ. Класифікація народних танців	Матеріал подається у вигляді бесіди, розповіді, використовуються в підготовчій частині уроку.
2	Вивчаються комплекси загально-розвиваючих вправ, танцювальних вправ, розвивається гнучкість на основі імітаційних елементів пісенно-речитативним супроводом	Дати дорогу, Вісімка, Прощавай, Олімпійські кільця, Коромисло, Вхід у печеру, Пас футболіста, Чавити виноград, Вийти зі строю	Розробляються комплекси загально розвивальних вправ (по дві для рук, тулуба і нижніх кінцівок); увага приділяється якості виконання танцювальних рухів.
3	Розвиток швидкісних здібностей (танці з елементами бігу)	Вітерець, Ножиці, Лижник, Паровоз, Вершник, Вперед до перемоги, Ластівка, Привіт, не чіпати мене, Викинути зміюку, Гарячий пісок, Клоун, Впіймати метелика, Мотоцикл, Фрістайл	Матеріал основної частини уроку. До кожного танцю визначаються конкретні навчально-виховні і розвиваючі завдання (рухові, морально-вольові). Школярі з порушенням зору залучаються до аналізу і самооцінки рухових можливостей, що спонукає їх до фізичного само-вдосконалення. Виховні завдання забезпечуються шляхом дотримання учнями “Правил чесної гри” хто краще виконає танцювальну вправу, у танці всі рівні, вмій підтримати партнера

Продовження табл. 1

4.	Розвиток силових здібностей	Три мурашки, Пружина, Гачечок, Кувалда, Скинути вантаж, Сонце, Трикутник, Горобець, Гирьовик, Фінал, Квадрат, Давай дружити, Каталка, Люстерко, Кочерга, Впіймати метелика, Веселка мала, Веселка велика, Сторони горизонту.	вмієш сам – навчи іншого, якщо вмієш – радій, але не зазнавайся. Повторюються правила техніки безпеки, розкривається прикладне значення танців. Диференціюються домашні завдання
5.	Розвиток швидко-силових здібностей	Скинути вантаж, Гирьовик, Коромисло, Чавити виноград, Молоток, Паровоз, Три мурашки, Я тут, Два береги, Вежа, Естафета, Не чіпати мене, Водна гладь, Пірнути в глибину, Плавець, Розгортати хмаринки, Холодна вода, Факел, Фігурне катання, Перехрестя доріг, Кошик, Човник, Балет	відповідно до фізичного розвитку і підготовленості дітей.
6.	Розвиток спритності	Подивись назад, Вісімка, Котушка, В'юн, Вершник, Веретено, Дістати ялинкову іграшку, Фрістайл, Впіймати метелика, Не заплутатись	
7.	Розвиток координації рухів, уваги, відчуття ритму	Не впасти, Край скелі, Півмісяць, Циркуль, Пошуки в темряві, Робот, Фламінго, Лелека, Ластівка, Горобець, Батут	

відповідно на 14,40 %; 12,80 % і 16,80 % ($p < 0,05$). Найбільший приріст відбувся у розвитку таких фізичних здібностей як швидко-силові (у хлопчиків на 14,20%, у дівчаток на 15,30 %), координаційні (відповідно на 26,40 % і 31,50 %) і гнучкість – (23,70 % і 32,60 %). Вірогідних змін щодо силових здібностей не виявлено.

У дітей з ПЗ у всіх експериментальних підгрупах відбулися вірогідні зміни ($p < 0,05$) за всіма показниками соматичного здоров'я (СЗ). У дітей ЕГ-1 життєвий індекс підвищився в середньому на 32,40 %; силовий – на 15,30 %; індекс Руф'є покращився на 45,20 %; індекс Робінсона – на 3,9 у.о; росто-ваговий індекс – на 46,0 %. У дітей ЕГ-2 ці показники відповідно покращилися на 29,70%; 10,60%; 30,40%; 7,4 у.о; 48,0 %. У дітей ЕГ-3 життєвий індекс підвищився в середньому на 22,35 %; силовий – на 11,42 %; індекс Руф'є покращився на 25,61 %; індекс Робінсона – на 6,9 у.о; росто-ваговий індекс – на 49,10 %.

В умовах педагогічного експерименту рівень фізичної працездатності у 7-ми річних дітей ЕГ збільшився в середньому в 1,2 рази і становив у хлопчиків 70,80 Вт і 62,40 Вт у дівчаток, що відповідає середньому рівню.

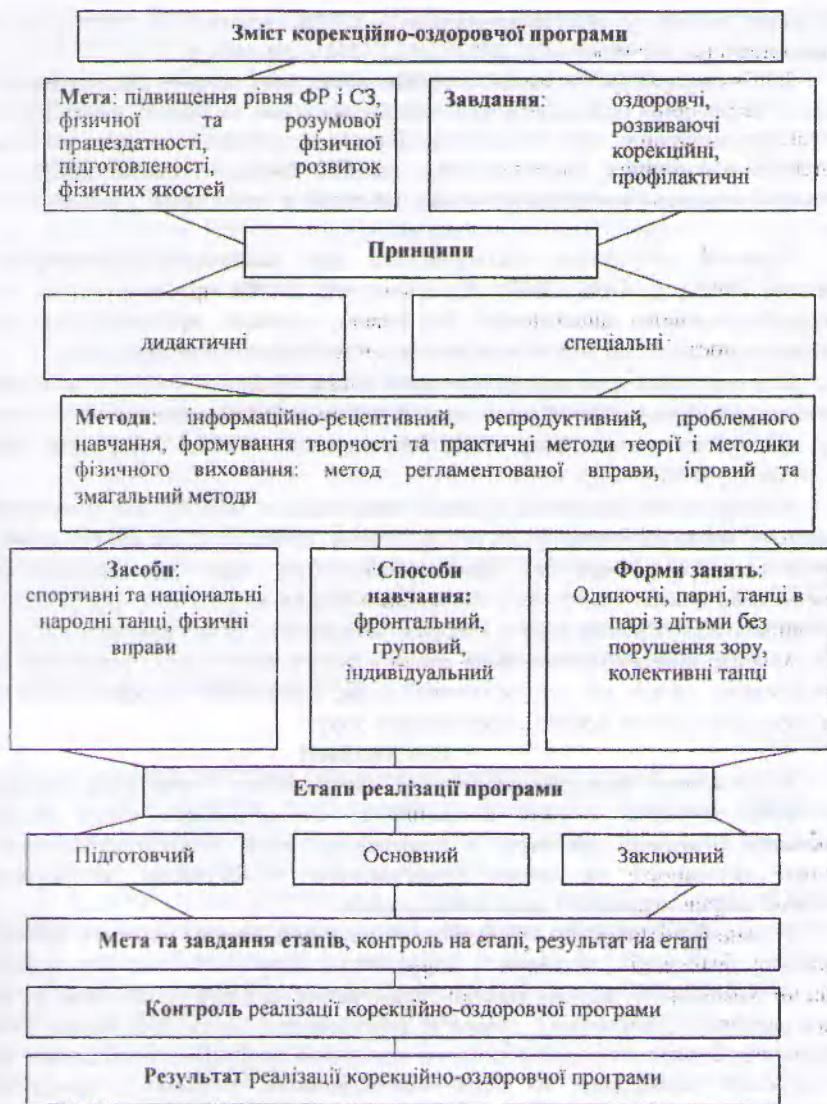

Рис. 1. Організаційно-педагогічні умови реалізації корекційно-оздоровчої програми

Повторне тестування точності й продуктивності розумової діяльності кажує на те, що реалізація корекційно-оздоровчої програми забезпечила середній рівень виконання тесту САН (приріст становить 21,16 % у хлопчиків і 12,43 % у дівчаток), зростання показників точності і продуктивності розумової роботи відповідно на 11,26 % і 10,24 %. Спостерігається підвищення рівня

комунікабельності (у 44,97% хлопчиків і 45,33% дівчаток) і зниження рівня тривожності (у хлопчиків на 25,74% і на 22,43% у дівчаток).

У п'ятому розділі "**Аналіз та обговорення результатів дослідження**" на основі узагальнення результатів власного дослідження та аналізу даних наукової літератури показано, що головна проблема в сучасних умовах полягає у виявленні ефективних індивідуальних засобів, форм і методів адаптивного фізичного виховання неповносправних школярів в тому числі і з порушенням зору.

Отримані результати підтверджують дані попередніх дослідників (Л. Еракова, 2005; А. Гета, 2007; Л. Бровченко, 2008) про негативний вплив патології зорового аналізатора на рівень рухової активності, фізичної підготовленості і соматичного здоров'я дітей молодшого шкільного віку.

Підтверджено дані про негативний вплив сучасної системи навчання в школі на соматичне здоров'я і фізичний розвиток дітей молодшого шкільного віку (Т.М. Гнітецька, 2005; В.А. Вишневський, 2008; І.Я. Коцан, 2009; Г.А. Єдинак, 2010).

Підтверджено наявність прямого позитивного зв'язку між розумовою і фізичною працездатністю (А.В. Магльований, 2008; О. Василенко, 2008; О. Новоселова, 2011), що дає науково-теоретичну базу для обґрунтування корегуючого впливу народних і спортивних танців на розумову працездатність школярів з порушенням зору і створює можливість цілеспрямовано керувати нею. Уперше доведено позитивний вплив комплексного застосування народних і спортивних танців на психофізичний стан, соматичне здоров'я та фізичну підготовленість дітей 7 років з порушенням зору.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і практичне вирішення наукового завдання, а саме покращення психофізичного стану та рівня соціальної інтеграції школярів з порушенням зору шляхом оптимізації їх рухової активності на основі комплексного застосування застосуванням фізичних вправ, народних і спортивних танців.

1. Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел свідчить про те, що соціальну інтеграцію школярів з порушенням зору необхідно розглядати як складну комплексну систему заходів спрямованих на підвищення рівня фізичної працездатності, соматичного здоров'я, забезпечення біологічної норми рухової активності. Сьогодні процес фізичного виховання школярів з порушенням зором в контексті підвищення їх рівня психофізичного розвитку і соматичного здоров'я є недосконалим і вимагає впровадження інноваційних засобів, форм і методів організації занять з фізичної культури в спеціалізованих школах-інтернатах.

2. Констатуючий експеримент виявив, що рівень психофізичного розвитку школярів 7-ми років з порушенням зору є вірогідно нижчим, порівняно зі здоровими учнями. Зокрема, виявлено затримку росту тіла в довжину на 37,50 %, 12,50 % дітей мають вищу за норму масу тіла; 18,7 % – меншу за належну величину окружність грудної клітки, 82,30 % хлопчиків і 86,2 % дівчаток –

низький рівень фізичного розвитку. Найбільша різниця, порівняно зі здоровими дітьми спостерігається у показниках кистьової динамометрії (22,40 %) і ЖЄЛ (15,90 %) ($p < 0,05$). Розумова діяльність характеризується зниженням продуктивності роботи, уваги та короткочасної пам'яті. При цьому 86,30 % дітей мають високий рівень самотності і низьку межу комунікабельності.

3. За даними функціональних досліджень встановлено, що рівень фізичної працездатності школярів 7-ми років з порушенням зором вірогідно уступає здоровим школярам. Найбільша різниця щодо аеробної працездатності виявлена у дівчаток (24,80 %; $p < 0,05$).

Між рівнем рухової активності, станом соматичного здоров'я і фізичною працездатністю існує тісний кореляційний взаємозв'язок $r = 0,89$. Серед дітей з порушенням зору з низьким рівнем рухової активності і соматичного здоров'я 87,0 % дітей мають недостатній рівень фізичної працездатності, з середнім рівнем 52,0 %, а серед дітей з високим рівнем рухової активності і соматичного здоров'я тільки 12,0 % мають недостатній рівень фізичної працездатності.

4. Розроблена програма занять для дітей з порушенням зору на основі використання народних і спортивних танців за участю здорових дітей забезпечила вірогідно значимі зміни в руховій активності дітей з ПЗ під час формувального експерименту. Зокрема, у хлопчиків вона становила $15158 \pm 10,54$, а у дівчаток $14432 \pm 11,95$ локомоції, що відповідно на 25,57% і 23,90% більше, ніж у контрольній групі, що позитивно вплинуло на фізичну підготовленість, а також призвело до ряду прогресивних змін з боку функціональних резервів організму.

Реалізація експериментальної програми забезпечила досягнення дітьми 7-ми річного віку належного рівня фізичної підготовленості. Найбільші зрушення відбулися в розвитку координаційних здібностей (у хлопчиків на 35,1 %; у дівчаток на 30,20 %) і гнучкості відповідно на 16,40 % і 20,30 %.

5. У дітей з порушенням зору впродовж навчального року відбулися статистично вірогідні ($p < 0,05$) зміни за всіма показниками соматичного здоров'я: життєвий індекс зріс у хлопчиків на 46,60 % і на 43,90 % у дівчаток; індекс Робінсона зменшився відповідно на 7,0 та 8 ум.о; індекс Руф'є зменшився відповідно на 20,40 % і 18,80%; незалежно від статі відповідність маси тіла до довжини тіла спостерігається у 50,30 % дітей ($p < 0,05$). Щодо соматичного здоров'я, то в групі ЕГ-3 воно покращилося в середньому на 27,60 % у хлопчиків і на 41,20 % у дівчаток; в групі ЕГ-2 показники збільшилися відповідно на 22,80 % і 17,60 %, в групі ЕГ-1 – на 20,80% і 22,40%.

6. Аналіз показників фізичної працездатності дітей ЕГ виявив вірогідне зростання її обсягу на 30,40 % у хлопчиків і на 23,50% у дівчаток ($p < 0,05$). В умовах педагогічного експерименту рівень фізичної працездатності дітей з ПЗ зріс вдвічі і становив у хлопчиків 71,0 Вт, у дівчаток 63,3 Вт, що відповідає у хлопчиків вище середньому рівню, а у дівчаток – середньому рівню. Комплексний вплив народних і спортивних танців позитивно вплинув на рівень

розумової працездатності дітей ЕГ, показники якої збільшилися у хлопчиків на 12,39 % і на 11,58 % у дівчаток ($p < 0,05$).

Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання всіх аспектів порушеної проблеми, тому перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо в пошуках і вдосконаленні методів фізичної та соціальної інтеграції, вивченні психолого-педагогічних умов діяльності учнів з розладами зору на більш пізніх етапах онтогенезу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

а) наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Данків А.Б. Показники фізичного розвитку, соматичного здоров'я та їх корекція засобами фізичної культури (на прикладі бальних танців) у дітей шкільного віку із вадами зору // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2004. – № 7. – С. 125–127.
2. Данків А.Б. Особливості фізичного розвитку дітей з вадами зору за даними антропометричних досліджень // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2005. – № 3. – С. 152–154.
3. Данків А.Б. Фізичний розвиток молодших школярів з вадами зору // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2005. – Вип. 9, Т.2. – С.143–145.
4. Данків А.Б. Вплив танцювальних вправ на психо-функціональний стан дітей з порушеним зором // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2006. – Вип. 10, Т. 4. – С.176–181.
5. Данків А.Б. Оцінка фізичного розвитку дітей з вадами зору за даними центильного методу дослідження // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2006. – Вип. 2. – С.180–190.
6. Данків А.Б. Порівняльна характеристика розвитку м'язової сили у школярів з порушенням і без порушення зору // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2006. – Вип. 10, Т. 3. – С.95–99.
7. Данків А.Б. Корекція адаптаційних можливостей дітей з вадами зору хореографічними вправами // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2006. – Вип. 3. – С.99–102.
8. Данків А.Б. Характеристика функціонального стану кардіореспіраторної системи у дітей 7-9 років з вадами зору / А.Б. Данків, С.Л. Попель // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2007. – Вип. 11, Т. 4. – С. 202. (4-19 pdf). (Здобувачем самостійно здійснені дослідження, статистична обробка отриманих даних та підготовка матеріалів до друку).
9. Данків А.Б. Танцювальні вправи як ефективний засіб корекції функціонального стану дітей з порушеннями зору / А.Б. Данків, С.Л. Попель // Вісник Прикарпатського університету. – 2008. – Вип. 7. – С. 121–125.

Здобувачем самостійно здійснені дослідження, статистична обробка отриманих даних та підготовка матеріалів до друку).

10. Данків А.Б. Вплив танцювальних вправ на покращення показників фізичного статусу дітей з порушенням зору / А.Б. Данків, С.Л. Попель // Молода спортивна наука України: Зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту. – Львів: НВФ “Українські технології”, 2008. – Вип.12, Т.4. – С.176–181. Здобувачем самостійно здійснені дослідження, статистична обробка отриманих даних та підготовка матеріалів до друку).

б) опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Данків А.Б. До питання ефективності застосування танцювальних вправ в системі фізичного виховання дітей з порушенням зором // Олімпійський спорт, фізическая культура, здоровье нации в современных условиях: Мат-лы междунар. науч.-практ. конф. – Луганск, 2004. – С. 253–256.

12. Данків А.Б. Корекція соматичного здоров'я дітей молодшого шкільного віку із вадами зору шляхом застосування елементів бального танцю та уроках фізичної культури // Оздоровча і спортивна робота з неповносправними: Монографія з проблем фізичного виховання і спорту неповносправних. – Львів, 2004. – С. 106–111.

13. Данків А.Б. Застосування танцювальних вправ для корекції фізичного розвитку і соматичного здоров'я у дітей із порушеннями зору // Олімпійський спорт, физическая культура, здоровье нации в современных условиях // Мат-лы междунар. науч.-практ. конф. – Луганськ, 2005. – С. 218–222.

14. Данків А.Б. Танцювальні вправи на уроках фізичного виховання як засіб підвищення рівня фізичної підготовленості дітей з вадами зору // Актуальні проблеми фізичної культури та спорту в сучасних соціально-економічних мовах: Мат-ли II міжнародної наук.-практ. конф. – Запоріжжя, 2006. – Ч. 2. – С. 89–195.

15. Данків А. Танцювальні вправи як засіб оптимізації рухової активності і комунікативних здібностей дітей з вадами зору // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Збірник наук. праць. – Рівне: Редакційно-видавничий центр Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука, 2006. – С. 318–323.

16. Данків А.Б. Теоретичне обґрунтування будови системної танцювальної вправи у фізичному вихованні дітей з вадами зору / А.Б. Данків, С.Л. Попель // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2007. – № 3. – С. 84–87. (Здобувачем самостійно здійснені дослідження, статистична обробка отриманих даних та підготовка матеріалів до друку).

17. Данків А.Б. Морфо-функціональна характеристика молодших школярів з вадами зору // Актуальні проблеми розвитку руху «Спорт для всіх»: досвід, досягнення, тенденції: Мат-ли II міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль, 2007. – С. 20–24.

18. Данків А.Б. Танцювальні вправи як фактор соціалізації дітей з порушенням зору / А.Б. Данків, О.Р. Якимів, С.Л. Попель // Соціально-педагогічна реабілітація в закладах освіти: проблеми та перспективи: мат-ли наук.практ. конф., 23-25 квітня Переяслав-Хмельницький, 2009 року: тез. доп. –

Хмельницький, 2009. – С. 81–82. (Здобувачем самостійно здійснені дослідження, статистична обробка отриманих даних та підготовка матеріалів до друку).

19. Данків А.Б. Особливості фізичного розвитку дітей з порушеннями зору // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2010. – Вип. 11. – С.134–139.

в) опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

20. Данків А.Б. Фізична культура в спеціалізованій школі-інтернаті для дітей з вадами зору: Навчально-методичний посібник / / А.Б. Данків, С.Л. Попель. – Івано-Франківськ: ІВЦ Новітні технології, 2008. – 171 с. (Здобувачем самостійно здійснені дослідження, статистична обробка отриманих даних та підготовка матеріалів до друку).

21. Данків А.Б. Порушення постави і стан склепінчастого апарату стопи школярів з порушенням зору / А.Б. Данків, С.Л. Попель, С.В. Вихованець // “Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України”: Мат-ли XI Всеукраїнської наук.-практ. конф., 28-29 квітня, 2011: зб. наук. праць – Суми, 2011. – С. 29–35. (Здобувачем самостійно здійснені дослідження, статистична обробка отриманих даних та підготовка матеріалів до друку).

АНОТАЦІЯ

Данків А.Б. Корекція психофізичного стану дітей з порушенням зору засобами народних та спортивних танців. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, Івано-Франківськ, 2012.

Дисертація присвячена вивченню впливу танцювальних вправ на психофізичний розвиток і стан соматичного здоров'я дітей 7 років з вадами зору. За допомогою антропометричних і функціональних методів встановлено, що у порівнянні з практично здоровими дітьми, першокласники з порушенням зору характеризуються пониженим рівнем психофізичного розвитку, фізичної працездатності, фізичної підготовленості та соматичного здоров'я. Для корекції відповідного стану фізичного розвитку і соматичного здоров'я розроблена методика занять з фізичного виховання на основі народних та спортивних танців. Застосування танцювальних вправ на уроках з фізичного виховання дозволило активно впливати на покращення соматичного здоров'я, підвищити рівень психофізичного розвитку, і фізичної працездатності, що проявляється збільшенням результатів тестування фізичної підготовленості та індексу фізичної активності.

Ключові слова: діти з вадами зору, психофізичний розвиток, фізична працездатність, соматичне здоров'я.

АННОТАЦИЯ

Данкив А.Б. Коррекция психофизического состояния детей с нарушениями зрения средствами народных и спортивных танцев. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание различных групп населения. ГВУЗ “Прикарпатский национальный университет имени Василя Стефаника”, Ивано-Франковск, 2012.

Диссертация посвящена изучению влияния танцевальных упражнений на физическое развитие и состояние соматического здоровья детей с нарушениями зрения. С помощью антропометрических и функциональных методов показано, что дети с нарушениями зрения характеризуются сниженным уровнем физического развития, физической работоспособности и соматического здоровья. Большинство показателей физического развития детей младшего школьного возраста с нарушением зрения (кистевая динамометрия, окружность грудной клетки, ЖЕЛ) имеют выраженные статистически достоверные отличия от показателей их сверстников из общеобразовательных заведений. Сравнительный анализ показателей физического развития указывает на понижение длины тела у 37,50% обследованных детей с нарушением зрения, при этом 12,50% детей имеют массу тела выше нормативных показателей; 8,70% – меньше эталонной величины окружность грудной клетки; 82,30% мальчиков и 86,20% девочек – низкий уровень физического развития. Наибольшая разница наблюдается в показателях кистевой динамометрии (22,40%) и ЖЕЛ (15,90%).

Результаты функционального исследования показали, что наиболее существенная разница уровня физической работоспособности наблюдается у девочек с нарушением зрения, которая на 24,80% ниже от эталонных значений.

По состоянию соматического здоровья 23,50% школьников с нарушением зрения имели средний (10 баллов), 46,60% – ниже среднего (5 баллов) и 40,0% – низкий уровень ($P < 0,05$).

Между уровнем двигательной активности, состоянием соматического здоровья и физической работоспособностью существует тесная корреляционная взаимосвязь ($r=0,89$). Среди детей с нарушением зрения с низким уровнем двигательной активности и соматического здоровья 87,0% детей имеют достаточный уровень физической работоспособности, средним уровнем – 52,0% детей, а среди детей с высоким уровнем двигательной активности и соматического здоровья только 12,0% имеют недостаточный уровень физической работоспособности.

Результаты исследования уровня физической подготовленности показали, что низкий уровень имели 5,70% детей, ниже среднего – 48,40%, средний – 7,70% и выше среднего – 18,20%. Выявленные факты подтверждают необходимость поиска средств, методов и педагогических приёмов, направленных на коррекцию физического развития детей с нарушением зрения с

целью их социальной адаптации, максимального приближения их психо-сомато-физических возможностей к условиям реализации в обществе.

Решение этих задач возможно с помощью использования средств и методов адаптивного физического воспитания коррекционного направления.

Для коррекции соответствующего состояния физического развития и соматического здоровья разработанная методика экспериментальных занятий на основе танцевальных упражнений. Применение танцевальных упражнений на уроках по физическому воспитанию позволило активно влиять на улучшение соматического здоровья, повысить уровень психо-физического развития и физической работоспособности, что проявляется увеличением результатов тестирования физической подготовленности и индекса физической активности.

Ключевые слова: дети с нарушением зрения, психо-физическое развитие, физическая работоспособность, соматическое здоровье.

ANNOTATION

Dankiv A.B. Correction of the psychophysic state of children with violations of sight by facilities of folk and sporting dances. Manuscript.

This dissertation is to obtain a scientific degree of the Candidate of Physical education and sport sciences according to the specialty 24.00.02 – physical training, physical education of different groups of population. HSEE “The V. Stefanyk Precarpathian National University”, Ivano-Frankivsk, 2012.

Dysertation devoted to the study of influencing of dancing exercises on psychophysical development and state of somatic health of children with violations of sight. It is set by anthropometric and functional methods, that children with violations of sight are characterized by the reduced level of psychophysical development, physical capacity and somatic health. For correction of the proper psychophysical development and somatic health status the developed method of experimental employments on the basis of dancing exercises. Application of dancing exercises on lessons on physical education allowed actively to influence on the improvement of somatic health, promote the level of psychophysical development and physical capacity, that shows up the increase of results of testing of physical preparedness and index of physical activity.

Keywords: children with violations of sight, psychophysical development, physical capacity, somatic health.